

S.3: Færøerne i Arktis og det nordlige ishav

Arktis er i forandring. Store naturressourcer. Nye sejlruiter. Kommunikation og trafik. En ændret sikkerhedspolitisk virkelighed. Klima- og miljøforandringer. Beredskab. Forskning. Industrielle og økonomiske interesser.

Alt dette placerer Arktis og Det Nordlige Ishav i et internationalt centrum. Den politiske og økonomiske betydning, som Arktis og Det Nordlige Ishav har i mellemstatslig sammenhæng og for andre landes og nationers interesser, stiger støt. Det arktiske område og befolkningerne, der bor og arbejder her, vil derfor i højere grad end tidligere blive påvirket af internationale beslutninger og tendenser.

Klimaforandringernes påvirkning ses og mærkes tydeligt i Arktis. Som et arktisk land har Færøerne, sammen med de øvrige lande i området, et særligt ansvar for at bremse klimaforandringerne og samtidig sikre, at der ligger solid viden til grund for de nødvendige tilpasninger.

Færøerne har derfor også behov for en arktisk politik, som beskriver Færøernes rolle i Arktis og Det Nordlige Ishav, både på kort og længere sigt.

Hovedfokuset i Færøernes arktiske politik ligger på *demokratisk bæredygtighed* forstået således, at det er os som befolkninger i Arktis og Det Nordlige Ishav, der gennem århundreder og i generationer har levet og opbygget nationerne her, og som bør have beslutningsretten og ansvaret for det, der sker i vores egne. Vi skal ikke være tilskuere, når andre lande træffer beslutninger, men i stedet være direkte og selvstændigt repræsenteret i alle relevante samarbejder og aftaler.

Befolkningen og naturen i Arktis udgør grundlaget for politikken. Vi lever af naturen, især havet. Når vi, der bor i Arktis, styrker vores eksistensgrundlag, ruster vi hele det arktiske område imod eksempelvis klimaforandringer, økonomiske svingninger og sikkerhedspolitiske udfordringer. Det er afgørende, at vi ser mulighederne i de udfordringer, der ligger forude, og at vi til alle tider har bæredygtighed – også demokratisk bæredygtighed – som vores centrale mål.

S.4: Formålet med Færøernes arktiske politik er:

- > at definere Færøerne som en samarbejdspartner i Arktis
- > at styrke Færøernes selvstændige rolle i mellemstatligt samarbejde og relevante fora, herunder i Arktisk Råd
- > at etablere grundlag for beslutninger, der bidrager til at skabe udvikling, viden og fremskridt på Færøerne og resten af Arktis.

Den arktiske politik udstikker den udenrigspolitiske kurs for Færøerne som et arktisk land og beskriver de mål, som Færøerne arbejder på at realisere i regionale mellemstatslige organisationer såvel som i international sammenhæng. Politikken oplister samtidig tiltag, som Færøerne kan prioritere og gennemføre for at nå de mål, som har betydning for Arktis og os, der bor i området.

Færøernes arktiske politik består af otte temaer:

- > Sikkerhed og stabilitet
- > Internationalt samarbejde
- > Miljø, natur og klima
- > Forskning, vidensudvikling og uddannelse
- > Beredskab
- > Fiskeri
- > Erhvervs muligheder og bæredygtig udvikling
- > Kultur og samfund

S.6: Færøerne i Arktis

- > Den færøske kontinentalsokkel fortsætter nord om polarcirklen, ligesom de fiskebestande, som Færøerne har andel i, migrerer over grænserne og nordpå mod Ishavet. Derfor kan Færøerne udnytte ressourcerne og gøre krav gældende nord for polarcirklen.
- > Færøerne har været en aktiv del af det arktiske samarbejde, siden det oprindeligt blev startet op som et miljø samarbejde i 1990'erne. I 1996 blev Arktisk Råd dannet, og Færøerne har deltaget i det i en fælles delegation med Danmark og Grønland siden. Færøske myndigheder, forskere og andre interessenter har deltaget aktivt, og Færøerne har desuden været medunderskriver på tre aftaler mellem landene i Arktisk Råd – to om beredskab og en om forskning.
- > For Færøerne og resten af verden fungerer Arktis som ramme for mellemstatsligt samarbejde på flere strategisk vigtige områder. Det tjener derfor færøske interesser at tage synligt og aktiv del i samarbejdet for at påvirke, præge og bidrage til udviklingen i området.

S.7: FN's bæredygtigheds mål og Færøernes internationale engagement

Verdensmålene for bæredygtig udvikling danner en naturlig ramme om den arktiske politik. De 17 mål, der tilsammen udgør en progressiv global vision for en mere bæredygtig fremtid, stemmer overens med de prioriteringer, værdier og mål, som Færøerne forfølger i international sammenhæng, også i relation til arktiske forhold.

Disse 7 verdensmål er særligt relevante for Færøerne som arktisk land:

- > Nr. 7 Bæredygtig Energi
- > Nr. 8 Anstændige Jobs og Økonomisk Vækst
- > Nr. 9 Industri, Innovation og Infrastruktur
- > Nr. 11 Bæredygtige Byer og Lokalsamfund
- > Nr. 12 Ansvarligt Forbrug og Produktion
- > Nr. 13 Klimaindsats
- > Nr. 14 Livet i Havet
- > Nr. 15 Livet på Land
- > Nr. 16 Fred, Retfærdighed og Stærke Institutioner
- > Nr. 17 Partnerskab for Handling

S.8: Sikkerhed og stabilitet i en usikker verden

Færøerne arbejder for, at Arktis forbliver trygt og stabilt.

Demokrati, menneskerettigheder og åbenhed er absolutte principper for Færøerne i al mellemstatslig sammenhæng, også i Arktis. Samarbejde mellem landene skal baseres på international ret og på indbyrdes anerkendelse og respekt.

Hovedmålet om, at der skal herske lavspænding mellem landene i det arktiske område, er kommet under pres som følge af Ruslands angreb på Ukraine den 24. februar 2022.

Da både Finland og Sverige er indlemmet i NATO, er alle de arktiske lande NATO-medlemslande undtagen Rusland. Det åbner op for værdifulde samarbejdsmuligheder mellem de allierede, der fortsat bør have lavspænding i regionen som deres fremmeste mål.

Færøerne støtter tiltag, der mindsker sandsynligheden for misforståelser såvel som initiativer, der forebygger utilsigtet eskalering. Samtidig kræver den skiftende geopolitiske situation, at landene i Arktis navigerer bevidst og korrekt i forhold til den sikkerhedspolitiske usikkerhed og trussel mod stabiliteten, der følger af Ruslands angreb.

Vi må derfor, som modsvar fra NATO-landene, forvente en øget militær aktivitet, der har forsvar – ikke angreb – for øje i vores egne. Her er det vigtigt, at Færøerne deltager i processer og beslutninger om forsvarspolitiske tiltag i Det Nordlige Ishav.

Det Nordlige Ishav (*The High North*) er blevet et strategisk fokusområde for NATO, hvor der særligt lægges vægt på vigtig infrastruktur og fri sejlads over Atlanterhavet.

Skal der herske sikkerhed og stabilitet, er det afgørende, at Færøerne effektivt kommunikerer og samarbejder med de øvrige allierede i Arktis og i Nordatlanten. I den forbindelse har USA en central rolle, ligesom Storbritannien, Canada og de andre nordiske lande spiller en betydelig rolle for, hvordan de sikkerhedspolitiske udsigter i området former sig.

S.10: Internationalt samarbejde om Arktis

Færøerne er et vestligt demokrati, der bygger på retssikkerhed og menneskerettigheder.

Derfor arbejder Færøerne målrettet for, at internationalt samarbejde foregår på basis af vedtagne regler og international lov. Det sikrer mindre lande bedre muligheder for at varetage deres interesser vis-a-vis store lande og supermagter, som har større geopolitisk magt og handlekraft. Mellemstatsligt og globalt samarbejde bør være baseret på gensidige interesser og gensidig respekt. Dette er ikke mindst vigtigt, nu hvor

Rigsombudsmanden på Færøerne

den internationale interesse for Arktis stiger.

Internationalt samarbejde gennem organisationer og samarbejde mellem lande er afgørende nødvendigt for at imødegå de mange udfordringer, som det internationale samfund står over for, både i Arktis og resten af verden.

For Færøerne er deltagelse i organisationer og samarbejde med andre lande en forudsætning for at kunne bidrage på lige fod med verdens nationer. Internationale samarbejder udgør samtidig muligheder for, at Færøerne kan gøre sin indflydelse gældende og fremme egne interesser. Næsten alle de politikområder, man samarbejder om i Arktisk Råd og andre arktiske fora, er nogle, som Færøerne i regi af rigsfællesskabet har eksklusiv kompetence over. Disse områder har betydning for fortsat bæredygtig udvikling på Færøerne og i Arktis som helhed. Derfor stræber Færøerne efter at opnå en selvstændig stemme i alle relevante samarbejder og organisationer.

Arktisk samarbejde

Arktisk Råd er det øverste mellemstatslige samarbejde i Arktis og udspringer af Ottawa-konventionen fra 1996. Medlemslandene arbejder sammen med observatørlande og andre organisationer om at imødegå klimaforandringerne, forebygge forurening til søs og på land og styrke de generelle levevilkår i Arktis. I Arktisk Råd arbejder Færøerne for en bæredygtig udvikling med fokus på naturressourcerne, miljøet, forskning og vidensudvikling. Færøerne har tilsluttet sig de tre internationale aftaler, som udspringer af samarbejdet mellem landene i Arktisk Råd. De vedrører eftersøgning og redning (SAR) og beredskab i forbindelse med olieforurening og forskning.

S.11: Færøerne er repræsenteret i Arktisk Råd i en delegation sammen med Danmark og Grønland på politisk niveau, på embedsmandniveau og ved eksperter og fagfolk fra forsknings- og vidensinstitutioner på Færøerne.

Aktiviteten i Arktisk Råd er aftaget som følge af Ruslands angreb på Ukraine. Der arbejdes på en løsning, hvor Arktisk Råd igen kan blive funktionsdygtigt og eksperterne i størst muligt omfang kan genoptage arbejdet.

Det nordiske samarbejde er vigtigt i arktisk sammenhæng. Færøerne prioriterer det nordiske samarbejde højt og tager aktivt del i Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram. Samarbejdsprogrammet rummer mange udviklingsmuligheder for både offentlige og private aktører.

FN's Havretskonvention (UNCLOS) danner basis for nogle af de vigtigste og for Færøerne strategisk interessante forhold i international sammenhæng. Havretskonventionen pålægger aftaleparterne ansvar og rettigheder relateret til eksempelvis kyststaternes geografiske afgrænsning og jurisdiktion, fri sejlads, miljø og forurening samt naturressourcer i havet og på kontinentalsoklen.

Færøerne prioriterer det mellemstatslige samarbejde om ressourcer og bæredygtig forvaltning af fiskebestande i Det Nordlige Ishav særdeles højt. Det gælder både i multilaterale kyststatsforhandlinger, i bilaterale aftaler og i regionale fiskerioorganisationer, især i Den Nordøstatlantiske Fiskerikommission (NEAFC) hvis aftaleområde omfatter Nordpolen.

Samarbejde med FN. Gennem associerede medlemsskaber prioriterer Færøerne en aktiv deltagelse i FN's Søfartsorganisation (IMO), FN's Fødevare- og Landbrugsorganisation (FAO), FN's Organisation for Uddannelse, Videnskab, Kultur og Kommunikation (UNESCO) og Verdenssundhedsorganisationen (WHO). IMO fastsætter regler om sikkerhed til søs, FAO er et internationalt samarbejde om principper for fødevarerproduktion, herunder fiskeri og akvakultur, UNESCO styrker trivsel og udvikling gennem kultur-, uddannelses- og forskningssamarbejde, og WHO har en vigtig rolle i sager, der vedrører f.eks. folkesundhed og epidemikontrol.

Udover deltagelse i internationale organisationer er det vigtigt, at Færøerne fortsat styrker relationerne til de øvrige lande i det arktiske område, især Norge, Island, Grønland, Danmark, USA og Canada. Det er desuden vigtigt fortsat at styrke relationerne til de lande og organisationer, der viser interesse for det arktiske område, herunder Storbritannien, inklusiv Skotland, Japan, Sydkorea, Kina, Indien, EU og EU's medlemslande.

S.12: Miljø, natur og klima

Klimaforandringerne er vor tids alvorligste internationale udfordring, som alle verdens lande må stå sammen om at imødegå.

Klimaforandringerne manifesterer sig særlig tydeligt i det arktiske område, hvor sod lægger sig på sneklædte landskaber, gletsjere og isbjerge. Gletsjerne smelter hurtigere og hurtigere, og temperaturen i havet stiger. Klimaforandringerne, som foregår hurtigere i de arktiske egne, påvirker både befolkningerne og deres levevilkår samt biodiversiteten, naturen og miljøet i Arktis. Det er derfor afgørende for Færøerne fortsat at deltage i forskningssamarbejdet inden for natur, miljø og klima, så vi bliver bedre i stand til at ruste vores borgere, erhverv og samfund til at imødegå de udfordringer, som følger af klimaforandringerne.

Takket være mange års færøsk natur- og miljøforskning på land og i havet er der opbygget en solid viden om natur-, miljø- og klimaforhold på Færøerne og i Arktis. Færøerne må fortsat prioritere denne forskning og vidensudvikling for bl.a. at kortlægge karakteren og omfanget af klimaforandringerne i vores område, måle tempoet de sker i og følge effekten af dem på vores leve- og erhvervsmuligheder på land og til havs. I mellemstatsligt samarbejde kan Færøerne bidrage til udviklingen af *best practice* løsninger, som kan bruges i andre fjerne og afsidesliggende samfund i det arktiske område og andetsteds.

I maj 2022 vedtog Lagtinget en ny energi- og klimapolitik, hvis mål er at reducere drivhusgasserne med 30 procent i 2030 sammenlignet med 2010 og at fremskynde den grønne omstilling på Færøerne. Energi- og klimapolitikken indeholder en tidsbunden handleplan med 25 konkrete tiltag, som skal implementeres over de kommende år.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Færøerne prioriterer klimasamarbejdet i Arktisk Råd og engagerer sig i internationale processer, der kan fremme løsninger på klimaområdet. Vi deltager målrettet i det arktiske, nordiske og internationale klimasamarbejde.

S.14: Sammen med de øvrige nordiske lande tiltrådte Færøerne desuden i 2020 den nordiske “Vision 2030” om, at de nordiske lande skal blive den mest bæredygtige og integrerede region i verden i 2030. Dette forudsætter især, at landene følger Nordisk Ministerråds “Declaration on Nordic Carbon Neutrality” og sætter ambitiøse mål, der flugter med Parisaftalen.

Færøernes landsstyre er i gang med at opdatere energi- og klimapolitikken med et kortsigtet mål om at reducere udledningen af drivhusgasser med 45 procent i 2030 og med et langsigtet mål om at opnå netto nuludledningen i 2050 i tråd med FN's Klimapanel (IPCC) seneste anbefalinger.

Temperaturen i det arktiske område må ikke stige

Dette mål har direkte betydning for, hvor hurtigt gletcherne i det arktiske område smelter og hvor meget dyre- og planteliv på land og til havs påvirkes af det.

Bevarelse af biodiversiteten i det arktiske område kræver gode betingelser og effektiv beskyttelse.

- > Kontinuerlige målinger af bestandene må fortsætte og udvides til også at omfatte levende marine og landlige ressourcer frem for blot de kommercielle fiskearter og småhvaler, der reguleres i regi af det mellemstatslige fiskeri- og hvalsamarbejde i Nordatlanten.
- > Særligt sårbare områder og særligt sårbare dyrearter og plantesorter skal have ordentlig beskyttelse. Det internationale mål om samvittighedsfuld forvaltning og beskyttelse af biodiversiteten i 2030 og frem bør også være vores målsætning i det arktiske natur- og miljø-samarbejde.
- > Landets videnscentre og lokale eksperter inden for natur- og miljøområdet på land og til havs skal koordinere og formidle viden om vores biodiversitet på land og i havet, så det bliver muligt at bevare og beskytte vores naturressourcer og samtidig udvide og udvikle erhvervsmulighederne på et bæredygtigt grundlag og uden at bringe biodiversiteten i fare.
- > Kortlægning, analyse og registrering af biodiversiteten skal ligge til grund for forvaltningsmæssige og politiske beslutninger, der medfører en tæring af vores naturressourcer og skal bidrage til forvaltningen af naturressourcerne på en lokal, arktisk, nordisk og international skala.

Udledningen af miljøforurenende og skadelige stoffer skal reduceres i overensstemmelse med internationale og nationale målsætninger med henblik på at beskytte mennesker, dyr, planter og marine og landlige økosystemer. Forurenende og skadelige stoffer spredes vidt omkring med hav- og luftstrømme omkring kloden og forurener miljøet i Arktis og på Færøerne med negative konsekvenser for vores dyre- og planteliv, økosystemer og befolkning.

- > Havet må ikke blive en losseplads. Færøerne vil sætte fokus på al marin aktivitet, der fører til forurening lokalt og globalt og skader de levende marine ressourcer og økosystemer. Opdræt og energiproduktion på havet, tabt fiskeudstyr og andre effekter af industriel aktivitet på havet skal under lup.

Rigsombudsmanden på Færøerne

- > **S.15:** Det færøske renovationssystem skal moderniseres, så vi bliver i stand til at genbruge endnu mere affald som led i en bæredygtig, cirkulær økonomi.
- > Kontrol med forurenende og skadelig aktivitet på land og til havs skal prioriteres, og undersøgelsesresultater skal gøres tilgængelige for offentligheden.

Færøerne arbejder for, at vidensinstitutioner inden for naturressourcer og miljø styrkes fagligt, så vores forskere og ledere får bedre mulighed for at følge den globale opvarmning, som sætter vores natur og miljø under pres. Vores marine og landlige økosystemer vil sandsynligvis gennemgå forandringer i fremtiden. Nøglen til at tackle disse forandringer, hvor vi både beskytter naturen og den samfunds- og erhvervsmæssige værdiskabelse, er viden.

Derfor skal forskere, ledere og andre med særligt kendskab til natur og miljø i den kommende tid gå sammen i arbejdet om at indsamle og formidle nødvendig viden om natur og miljø.

- > Det videnstunge arktiske, nordiske og internationale samarbejde kan berige os med viden og know-how om forskellige måder at beskytte og bevare vores naturrigdomme, ligesom vi kan bidrage til samarbejdet med egne initiativer og erfaringer.
- > Faginstitutioner bør åbne dørene og invitere internationale eksperter og lægpersoner med specialviden til fagligt samarbejde i kortere og længere perioder, også når bestemte undersøgelser og projekter arrangeres af andre.
- > Faginstitutioner bør vække offentlighedens interesse for deltagelse i initiativer, der øger kendskabet til natur- og miljøområdet.
- > Tværgående samarbejder og undersøgelser bør prioriteres både på Færøerne og i mellemstatslig sammenhæng.

S.16: Forskning, vidensudvikling og uddannelse

Forskning går igen i de fleste politikområder vedrørende Arktis og er dermed et omdrejningspunkt i den færøske arktiske politik.

Dette kapitel omhandler i store træk rammerne for forskning, vidensudvikling og uddannelse, mens de øvrige kapitler berører de mere konkrete målsætninger og prioriteringer på hvert enkelt område.

Forsknings- og videnskabsbaseret viden er en afgørende forudsætning for at træffe informerede beslutninger om natur og miljø i Arktis og sikre en tryk og bæredygtig udvikling, der gør det til at leve og skabe fremgang i Arktis.

Mellemstatsligt samarbejde om forskning, vidensudvikling og uddannelse i arktisk regi bør være til gavn for befolkningen i regionen.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Færøerne har i mange år været aktive i mellemstatslige forskningssamarbejder om Arktis. Færøerne ligger derfor inde med en mængde relevant viden og data, som kan være et værdifuldt bidrag til fortsat forskning og vidensudvikling i Arktis. Det gælder eksempelvis på det marine område, inden for folkesundhed og hvad angår måling af bestemte stoffer i luft, hav og dyre- og planteliv.

I 2017 underskrev Færøerne "The Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation", der er en aftale i regi af Arktisk Råd om at styrke det videnskabelige samarbejde i Arktis.

Færøerne vil styrke samarbejdet og koordineringen mellem forsknings- og vidensinstitutioner på Færøerne og internationalt med henblik på at gøre Færøerne til et videnscentrum eller *Center of Excellence*.

S.18: For at nå dette mål er det vigtigt:

- > At indsamle, organisere og regelmæssigt opdatere oplysninger om alle projekter af relevans for Arktis.
- > At udarbejde en oversigt over alle færøske kilder og databaser, der indeholder forskningdata af relevans for Arktis. Procedurer, der kvalitetssikrer data, vil blive styrket, og dataovervågning, dataindsamling og datahåndtering vil blive mere effektivt organiseret.
- > At oplyse om muligheder og betingelser for forskning, uddannelse og undersøgelser på Færøerne.

Færøerne vil deltage i mellemstatsligt samarbejde om forskning og uddannelse og prioritere forskningsprogrammer, som fremmer samarbejdet mellem forskere på Færøerne og i andre lande.

Færøernes Råd for Forskning, Udvikling og Innovation skal rådgive det færøske landsstyre og industrien om den overordnede politik og vision på disse områder. Rådet skal definere mål for området både på Færøerne og for internationalt samarbejde og rådgive om, hvordan forskning, udvikling og innovation kan blive til gavn for samfundet gennem både den offentlige og den private sektor.

Rådet har en nøglerolle i Færøernes udvælgelse af strategiske prioriteringer på forskningsområdet og arbejder for, at Færøerne er en aktiv samarbejdspartner i international forskningssammenhæng.

Blandt de mange forsknings- og vidensudviklingsområder, som Færøerne prioriterer, er:

- > Oceanografi
- > Levende marine ressourcer
- > Meteorologi og konsekvenserne af klimaforandringerne
- > Geologi
- > Energi
- > Teknologi og kommunikation
- > Natur og miljø på land og til havs
- > Folkesundhed og identitet
- > Økonomi, arbejdsmarkedsforhold, integration og ligestilling

> Kultur

Færøerne ønsker at deltage aktivt i det arktiske uddannelsessamarbejde og uddanne og udstyre folk med færdigheder af relevans for arbejdet med en stadig mere bæredygtig udvikling i regionen.

For at opnå dette skal Færøerne skabe rammer, der gør det attraktivt for udenlandske forskere og studerende at arbejde, forske og studere på Færøerne i kortere eller længere perioder. Vores vidensinstitutioner har en vigtig rolle i den forbindelse.

S.19: Oceanografi på dagsordenen: Havets årti 2021-2030

“Havets Årti” er Den Internationale Havforskningskommissions (IOC) vision om at skabe nogle fælles rammer omkring oceanografi, der kan støtte lande i deres bestræbelser på at nå verdensmålene om bæredygtig udvikling.

Som søfartsnation og kyststat i det arktiske område støtter Færøerne til fulde visionen i Havets Årti og arbejder inden for oceanografi for at sikre et rent, bæredygtigt og robust hav. Færøerne skal bidrage med at producere de nye data og den oplysning og viden, der er nødvendig for at nå målsætningerne i Havets Årti. For at sikre offentlig færøsk deltagelse i det mellemstatslige samarbejde om Havets Årti bliver der, i tråd med FN's anbefaling og eksempel, nedsat en national komité med repræsentanter for landsstyreområderne, forskningsmiljøet og andre relevante parter. Den færøske nationale komité skal være retningsgivende og identificere de relevante aktiviteter samt eksisterende og nye initiativer, der kan blive en del af Havets Årti.

Havstrømmene ved Færøerne er afgørende for økosystemerne i Arktis

Færøernes placering betyder, at 90% af det tempererede Atlanterhav, der ved hjælp af Golfstrømmen bevæger sig nordøst og ind i Arktis, løber forbi Færøerne og videre nordpå. Derudover løber omkring 1/3 af det kolde havvand fra Arktis via de kolde kløfter på havbunden langs Færøerne. Havstrømmen, som leder skiftende temperaturer og næringsstoffer ind i det arktisk-atlantiske område, har enorm betydning for klimaet og økosystemerne der.

Færøerne deltager på forskellige måder i den internationale forskning inden for de atlantisk-arktiske havforhold. Færøerne har bl.a. siden de tidlige 1990'ere målt de hydrografiske forhold, havstrømmene og varmebevægelserne ind i det arktiske område – i tillæg til de hydrografiske forhold og dybhavsstrømme, som løber fra Arktis og videre sydpå.

Siden 1990'erne har Færøerne og færingerne også forsket og deltaget i lokale og internationale undersøgelser af økosystemerne i den sydlige del af det arktisk-atlantiske havområde. Færøerne deltager desuden aktivt i international forskning i marine økosystemer i samarbejde med vores nabolande. Her lægges der især vægt på at undersøge de store migrerende pelagiske fiskebestande – Atlanto-skandisk sild, blåhvilling og makrel – som søger føde i det nordøstlige Atlanterhav.

S.20: Horizon Europe

Færøerne og EU underskrev i 2022 en ny aftale, som indebærer, at Færøerne får associeret medlemskab af og deltagelse i det europæiske forskningssamarbejde Horizon Europe. Foruden forskningssamarbejdet åbner aftalen op for uddannelsessamarbejdet »Erasmus+« og kultursamarbejdet »Creative Europe«. Som rammeprogram sætter Horizon Europe tværfaglige løsninger og internationalt samarbejde i højsædet og fungerer som støtteordning for fri forskning, forskeres mobilitet, strategisk forskning og innovation.

Samarbejde mellem Færøerne og EU om forskning og udvikling er en grundpille under Færøernes rolle i internationale forskningssamarbejder. Grundet EU's stigende interesse for Arktis danner Horizon Europe en vigtig ramme for forsknings- og vidensudviklingen i arktisk sammenhæng. Forskning og udvikling har været en hovedfaktor i samarbejdet mellem Færøerne og EU, siden Færøerne i 2010 blev associeret medlem af EU's samarbejdsprogram.

Erasmus+

Erasmus er EU's rammeprogram, der yder støtte til mobilitet og samarbejde inden for uddannelse, ungdom og idræt. Færøerne har påbegyndt processen med at blive en del af Erasmus+.

S.22: Maritimt beredskab

Skibstrafikken i Det Nordlige Ishav og Arktis vil højst sandsynligt tage til, når isen smelter og nye sejlruiter opstår.

Det medfører nye og større muligheder for fiskeri, maritim transport, maritim turisme o.a. Der er udsigt til, at virksomheder på Færøerne kan blive til endnu større serviceydere end i dag og til, at trafikken mellem øerne derfor vil tage til. Dermed stiger faren også for uheld, der kan forurene vores havmiljø.

Den tiltagende skibstrafik i området vil kræve øget internationalt samarbejde om fly- og søredning og beredskab i forbindelse med miljøforurening. Området er vidtstrakt, egnene fjerntliggende og beredskabsressourcerne begrænsede. Det stærkeste redskab i beredskabsmæssig sammenhæng er oplysning samt forebyggelse i form af krav til dem, der sejler og arbejder i det arktiske havområde.

Færøerne deltager aktivt i beredskabssamarbejdet og er repræsenteret sammen med Grønland og Danmark i både Arktisk Råds "Emergency Prevention and Preparedness Response Working Group" og "Arctic Coast Guard Forum".

Færøerne arbejder for at udvikle beredskabet imod olie- og kemikalieforurening i havet og vil prioritere havmiljøberedskabet højere for at beskytte færøske og arktiske interesser. Det har fagfolk, erhvervsdrivende og andre efterlyst i mange år. Et minimumsberedskab er en nødvendig forudsætning for, at færøske myndigheder kan deltage i det arktiske og nordiske beredskabssamarbejde på lige fod med de øvrige lande. Det

Rigsombudsmanden på Færøerne

arktiske og nordiske beredskabssamarbejde bygger på, at hvert land har et velkoordineret og struktureret beredskab, der lever op til deltagelse i det mellemstatslige samarbejde på et praktisk aktionsniveau såvel som på et strategisk og taktisk niveau.

- > Beredskabet mod olie- og kemikaliefurening på havet koordineres og prioriteres, så vi bliver i stand til at hjælpe os selv og vores samarbejdslande i henhold til indgåede aftaler.
- > Færøernes nationale beredskab deltager aktivt i det arktiske og nordiske beredskabssamarbejde og varetager Færøernes interesser i den arktiske MOSPA-aftale (Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic) og den nordiske København-erklæring.

Den internationale aftale om samarbejde i forbindelse med fly- og søredning i Arktis blev underskrevet i 2011, og den internationale aftale om samarbejde i forbindelse med forureningsulykker i Arktis (MOSPA-aftalen) blev underskrevet i 2013.

S.24: Det færøske landsstyre har fået eksklusiv kompetence over land- og søkortområdet

Søkortene over det færøske havområde kan nu opdateres regelmæssigt, og mere nøjagtige dybdekurver kan eksempelvis måles tæt på land, hvor dybden aftager hurtigt. Det forbedrer sejsikkerheden og er et af mange initiativer, der skal forhindre ulykker tæt på land. Et andet bliver at stramme reglerne om lodspligt i takt med, at skibsfarten øges.

Vi ønsker også, at kommunerne jævnligt opdaterer de nautiske informationer om ind- og udsejling fra havne, havneatlas og service, oplysninger om lods o.a., og at skibe og både, der har brug for informationerne, bliver opdateret.

- > **S.25:** Skibe og både skal opfordres til at rapportere om uoverensstemmelser mellem søkortdata og reelle forhold på stedet, så søkortmyndigheden kan opdatere og korrigere søkortene.
- > Den færøske søkortmyndighed skal opdatere nautiske informationer af betydning for sejsikkerheden og udstikke sejlruiter til skibe og både, der ankommer og forlader færøske havne.
- > Med mere nøjagtige vejrudsigter på færøsk ansvarsområde kommer Færøernes nyoprettede meteorologiske institut, Veðurstovan, også til at spille en rolle for sikker sejlads i Det Nordlige Ishav og målinger og forskning i klimaet.

Færøerne ønsker, at der etableres sejlruiter for skibe over en vis størrelse og skibe, der sejler med farligt gods og ikke har intentioner om at anløbe en færøsk havn – og derfor ligeså godt kan sejle uden om øerne i stedet for imellem øerne. Det er et af de mange tiltag, der skal forebygge ulykker i færøsk farvand. Søfartsorganisationen IMO kan i henhold til SOLAS, Den internationale konvention om sikkerhed for menneskeliv på søen, og på basis af en ansøgning godkende og etablere skibsruiter for at forbedre sikkerheden til søs i overlappende områder og i områder med tæt trafik eller begrænset mulighed for at

Rigsombudsmanden på Færøerne

styre og manøvrere på grund af for lidt plads, hindringer for sejlads, lav dybde eller dårligt vejr. Desuden kan miljøhensyn lægges til grund for etableringen af sejlruiter.

- > Der sendes en ansøgning til IMO om etablering af sejlruiter omkring Færøerne, så skibe, der ikke har ærinde i færøske havne, ledes uden om øerne.
- > Et varslingsystem og AIS-kontrol skal sikre, at skibene følger de fastlagte sejlruiter.

Færøerne støtter og arbejder for øget mellemstatsligt samarbejde om sikkerhed til søs IMO, Den Internationale Søfartsorganisationen, som Færøerne er associeret medlem af. I 2017 trådte IMO's såkaldte Polar Code i kraft. Den omfatter en række krav til både fartøjer og besætninger, som sejler og arbejder i polarområderne. IMO har siden 2019 haft observatørstatus i Arktisk Råd, hvilket åbner op for direkte samarbejdsmuligheder mellem IMO og landene i Arktisk Råd.

Færøerne arbejder for at styrke kontrollen med skibe for i endnu større grad at sikre, at skibene reelt overholder færøske og internationale krav om udledning, sikkerhed og lovligt fiskeri. I tillæg til digitale kontrolsystemer vil vi foretage kontrolbesøg ombord på skibene.

- > Sjóvinnustýrið (Færøernes Søfartsstyrelse) og Vörn (den færøske fiskerikontrol og redningstjeneste) prioriterer kontrol ombord på skibene for at sikre, at der er overensstemmelse mellem anmeldte forhold og de reelle forhold ombord.

S.26: Havets ressourcer

Havets levende ressourcer er en økonomisk grundsten i store dele af det arktiske område. For Færøerne har fiskeriet en afgørende økonomisk og samfundsmæssig betydning.

Derfor arbejder Færøerne for, at alle marine ressourcer høstes på et bæredygtigt grundlag og udnyttes fuldt ud. Færøerne er en central samarbejdspartner, når det gælder forvaltningen i Det Nordlige Ishav af nogle af verdens største migrerende fiskebestande.

Fiskeriet i Arktis fostrer talrige muligheder for en bæredygtig økonomisk vækst og for samarbejder om forskning og viden om havet og livet i havet. Målet for det mellemstatslige fiskerisamarbejde bør være at sikre bæredygtigt fiskeri og behørigt hensyn til behovet for beskyttelse af det marine miljø og marine liv.

Færøerne samarbejder derfor effektivt via mellemstatslige aftaler og regionale organisationer som de nordøstlige og nordvestlige forvaltningsorganisationer NEAFC og NAFO for at forhindre og afskaffe ulovligt, uanmeldt og ureguleret fiskeri.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Færøske skibe har i adskillige årtier fisket i nogle af de nordligste områder i verden, hvilket har haft stor betydning for udviklingen af det færøske samfund. Derfor bør Færøerne være en samlende og proaktiv samarbejdspartner i afsøgningen af nye fiskeområder i Ishavet.

I 2018 underskrev Færøerne sammen med EU, Grønland, Island, Japan, Canada, Kina, Norge, Rusland og USA en aftale om at forhindre ureguleret fiskeri i internationalt farvand i Det Nordlige Ishav (et område på omkring 2,8 mio. kvadratkilometer). Med aftalen, der gælder i foreløbigt 16 år, forpligter aftaleparterne sig på en fælles dagsorden for videnskabelig aktivitet og kontrol, som Færøerne deltager aktivt i.

Aftalen er vigtig, såfremt der med tiden opstår en situation, hvor man kan påbegynde reguleret og bæredygtigt fiskeri i internationalt farvand i Ishavet. I en sådan situation vil Færøerne påtage sig en aktiv rolle i at få etableret en regional fiskeriforvaltningsorganisation til forvaltning af fiskeriet i området eller arbejde for, at en sådan forvaltning lægges ind under en af de eksisterende fiskeriforvaltninger, som Færøerne er medlem af.

- > **S.28:** Færøerne spiller en klar og aktiv rolle i den mellemstatslige dialog om regulering af muligt fiskeri i Ishavet for at sikre optimale rettigheder og en videnskabeligt baseret og bæredygtig, fremtidig fangst.
- > Færøerne prioriterer at følge ICES' (International Council for the Exploration of the Sea) arbejde på det arktiske område og at arbejde for fremtidigt fiskeri i Ishavet, hvis det foregår inden for rammerne af aftalerne om at forhindre ureguleret fiskeri i internationalt farvand i Ishavet.

Færøerne fisker i dag migrerende fiskebestande som selvstændigt kystland. Med den stigende havtemperatur kan bestandene flytte sig til Ishavet i fremtiden. Færøerne vil derfor værne om den uafhængighed, vi har, både i forhold til kyststatsforhandlingerne og de migrerende fiskebestande. På samme vis vil vi arbejde for retten til at følge disse fiskebestande, hvis de flytter sig.

- > Færøerne prioriterer undersøgelser i det arktiske område, herunder i Ishavet, og arbejder for at opbygge ekspertise og viden af relevans for fiskeriet og anden aktivitet i Arktis.
- > Færøerne anerkender andres ret til at udnytte deres ressourcer, og Færøerne arbejder for at opnå varighed mellem kyststater om, hvordan fælles fiskebestande i Det Nordlige Ishav skal forvaltes.

Færøerne fastholder kontinuerligt sin ret til at udnytte de levende ressourcer i farvandet ved Svalbard. Denne ret er stadfæstet i Svalbardtraktaten fra 1920, der blandt andet omhandler de betingelser, som Norge stiller de øvrige aftaleparter.

Fangst

Der fanges havpattedyr i alle de arktiske lande. Færingerne fanger grindehvaler og andre småhvaler og har drevet hvalfangst, siden de bosatte sig på øerne. Grind er en vigtig del af den færøske madkultur og et vigtigt fødevarerbidrag til den færøske husholdning.

Fra et færøsk synspunkt er det fornuftigt økonomisk, miljømæssigt og fødevarerikkerhedsmæssigt at fange hvaler og bevare kompetencerne i forbindelse hermed. Hvalspæk og -kød er en lokalproduceret fødevarer med et lavt CO₂-aftryk.

Færøerne har altid lagt stor vægt på, at fangst og forvaltning af hvalbestandene i Nordatlanten og Det Nordlige Ishav skal være bæredygtig og stiftede sammen med Norge, Island og Grønland "North Atlantic Marine Mammal Commission" (NAMMCO) i 1992. NAMMCO yder videnskabelig rådgivning til medlemslandenes regeringer om forvaltning og fangst af havpattedyr, og Færøerne prioriterer deltagelsen i NAMMCO-samarbejdet. NAMMCO har observationsstatus i Arktisk Råd.

S.31: Erhvervsmuligheder og bæredygtig udvikling

Forudsætningen for gode levevilkår i Arktis er diversificerede erhvervsmuligheder og job, der får folk til at flytte hertil og blive boende. Med et Arktis i forandring gælder det om at vende udfordringer til muligheder.

Det gør det færøske erhvervsliv, som er aktivt i hele verden og excellerer i at udvikle visionære og innovative, lokale løsninger, der er skræddersyede til forholdene i et ø-samfund og også kan tilpasses efterspørgslen på verdensmarkedet.

- > Det er derfor nødvendigt at øge investeringer i lokale løsninger, der sikrer en fortsat bæredygtig udvikling.

Turisme

Færøerne ønsker at samarbejde om bæredygtig udvikling af turist-industrien i Arktis. Med de nye sejlruiter og væsentligt bedre muligheder for flytrafik i Arktis er der gode vækstpotentialer for turismen, og Færøerne har i mange år samarbejdet med Grønland og Island om udvikling af turismen, bl.a. i regi af North Atlantic Tourism Association, NATA.

Konkurrencen mellem lande, lufthavne og havnebyer kan nemt sætte turismen under pres. Arktis er et dyrt og udfordrende område at rejse til, og hvis turismen i området skal være både miljømæssigt, økonomisk og socialt bæredygtig, er det afgørende at sikre jævnbyrdighed og høje standarder i samarbejdet og aftalerne om turismen.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Det er derfor vigtigt at stille krav til turist-industrien og skabe rammer, der gør turismen til et bæredygtigt og positivt bidrag til den økonomiske udvikling og til Arktis' omdømme som rejsemål.

- > Erhvervsturisme kan komme til at udgøre et vigtigt bidrag til den samlede turist-industri på Færøerne.

Akvakultur

Vi bliver stadig flere, og regeringer, forskere og erhverv i hele verden leder efter nye, bæredygtige løsninger, der kan sikre mad nok til alle. Havet byder på rigtig mange uudnyttede muligheder for opdræt af fisk og tang som fødevarer og for at udnytte fødevarerderivater i produktionen af proteiner og andre høj kvalitetsprodukter.

De færøske lakseopdrætsvirksomheder er i verdensklasse og har i flere år udmærket sig med markedets højeste udbytte og lav mortalitet. Færøsk erfaring og know-how kan også komme andre lande, som er begyndt at udvikle akvakulturindustri, til gode.

S.32: De færøske tangopdrætsvirksomheder er ligeledes i topklasse. Som industri er tangopdræt stadig forholdsvis ny, men de foreløbige resultater vækker international opsigt. Når det kommer til forskning, udvikling og *best practice* løsninger, er det oplagt, at det banebrydende tangopdræt på Færøerne går forrest, når der skal udbygges en innovativ industri i Arktis. Det rene arktiske hav sikrer den bedste kvalitet, og med en tangindustri i vækst har både Færøerne og Arktis som helhed gode muligheder for at blive et industri- og videnscentrum for tangopdræt og værdiskabelse inden for tangprodukter.

Forskning, udvikling og innovation

Samarbejdet mellem forskningsmiljøet og akvakulturindustrien har stor betydning for udnyttelse af de mange muligheder, der ligger i akvakultur. Vedvarende udvikling af akvakulturindustrien er også betinget af en bæredygtig vision, der bygger på respekt for den viden, vi skaber om økosystemerne i fjordene og i havet. Dette, kombineret med hensynet til andre industrier og til samfundet samlet set, kan generere væsentligt større og vedvarende udbytte fra akvakulturindustrien.

Den færøske industri og det færøske forsknings- og innovationsmiljø kan sammen bidrage væsentligt til det arktiske samarbejde om opdræt med den viden, vi samlet set har om bæredygtig udnyttelse af havet. Sammen med industrien kan institutioner og samarbejder som Firum, Havstovan (Færøernes Marine Forskningsinstitut), Umhvørvisstovan (Færøernes Miljøagentur), Heilsufrøðiliga Starvsstovan (Færøernes Fødevarer- og Veterinærmyndighed), Deildin fyri arbeiðis- og almannaheilsu (Afdelingen for arbejds- og folkesundhed) og iNOVA i fællesskab positionere Færøerne i Arktis og hele verden som et videnscentrum for bæredygtig marin vækst.

Udstyr og teknologi til fiskeri og akvakultur

Færøske virksomheder producerer avanceret udstyr til maritim industri, fiskeri og akvakultur, som anvendes verden over. Virksomhederne er gode til at omstille sig og imødekomme stadig højere krav, og de producerer udstyr og teknologi i verdensklasse, uanset om der er tale om at producere trawllemme, trawl, opdrætsvod og opdrætsringe eller højteknologiske løsninger til styreinstrumenter og udstyr til produktion og transport.

Byggeri

Færøske virksomheder har erfaring med at påtage sig byggeprojekter i Arktis. Deres erfaringer med at arbejde i hårdt, færøsk vejr og deres adgang til en veluddannet og fleksibel færøsk arbejdskraft passer perfekt til udfordringerne i Arktis. Byggeri i Arktis er noget, som færøske virksomheder let ville kunne varetage i større grad, hvis behovet for det skulle opstå.

Telekommunikationsteknologi

Erhvervsudvikling kræver i dag kompetencer inden for informations- og kommunikationsteknologi på højest niveau. Den vigtigste ressource inden for telekommunikationserhvervet er viden, kreativitet og know-how, og det er derfor altafgørende for erhvervet, at vi har et førsteklases undervisningssystem.

Det færøske telekommunikationserhverv deltager aktivt i udviklingen af ”Talgildu Føroyar”, Færøernes Nationale Digitaliseringsprogram, der giver de færøske borgere og erhvervslivet adgang til en række offentlige og private tjenester. Færøske telekommunikationsløsninger er også i flere år blevet leveret til både skibe og offshore-industrien. Færøerne kan derfor tilbyde andre små og fjerntliggende samfund og industriområder såvel know-how som konkrete løsninger inden for både teknologisk samfundsudvikling og telekommunikation.

S.35: Satellit- og rumteknologi får større og større betydning, og i arktisk sammenhæng kan rum- og satellit-teknologi få afgørende betydning på flere områder, eksempelvis inden for digitalisering, overvågning og forskning. På Færøerne bliver der holdt øje med denne udvikling for at identificere både offentlige og private samarbejds-muligheder.

- > Færøerne vil identificere og arbejde for øgede samarbejds muligheder i Arktis, så vi sammen kan udvikle telekommunikationskompetencerne i området og skabe de bedst tænkelige rammer for iværksættere og for vækst inden for telekommunikationserhvervet.

Shipping

Færøerne har en alsidig handelsflåde og rederier og besætninger, der arbejder i hele verden og leverer gode to-talløsninger til shippingindustrien. Det færøske skibsregister, FAS, har desuden udviklet sig til et anerkendt og konkurrencedygtigt skibsregister, og Færøerne har derfor gode forudsætninger for at positionere sig som et arktisk service- og havnecentrum til shippingindustrien.

S.36:

Bæredygtigt erhvervsliv

Burðardygt Vinnulív (Bæredygtigt Erhverv) er en organisation bestående af 12 færøske virksomheder, der har et fælles mål om at udvikle bæredygtige processer med særlig vægt på tre konkrete udfordringer: Klimaforandringerne, havenes sundhedstilstand og tabet af biodiversitet.

Organisationen skal arbejde for, at virksomhederne accelererer implementeringen af FN's Verdensmål om bæredygtig udvikling (SDG 13 Klimaindsats, SDG 14 Livet i havet og SDG 15 Livet på land).

I januar 2021 besluttede virksomhederne sig for at arbejde sammen i mindst tre år for at udvikle en strategi omkring risici og muligheder ved disse udfordringer.

Samarbejdets fem formål:

1. at blive klogere og dygtigere
2. at udvikle bæredygtige processer
3. at samarbejde
4. at deltage
5. at inspirere andre til også at prioritere disse målsætninger

Vakstrarforum (Færøernes Vækstforum)

I perioden 2021-2022 udgav Vakstrarforum seks rapporter. De omhandler vejret, telekommunikation, erhvervsturisme, maritim serviceindustri, uddannelse og arbejdsmarked og et grønnere Færøerne. De seks rapporter indeholder tilsammen 164 konkrete anbefalinger om bæredygtige vækstinitiativer på Færøerne. Flere af dem er relevante for mellemstatsligt samarbejde i arktisk og bredere mellemstatslig sammenhæng.

S.38: Kultur og samfund

Kulturformer både identiteten og samfundsudviklingen i Arktis. Befolkningstallet i området stiger støt, og en stærk kulturel bevidsthed koblet med kultursamarbejder er med til at sikre denne udvikling.

Kultur, kulturarv, kunst og kreative erhverv bør derfor prioriteres højt i en arktisk kontekst.

Institutioner som biblioteker og arkiver er vigtige for at formidle og bevare viden om bæredygtig udvikling i Arktis. De udgør vigtige vidensbaser for forskning og bevaring af den fælles natur- og kulturarv i Arktis. Andre kulturinstitutioner som koncertsale, teatre og ikke mindst de nordiske kulturhuse er med til at skabe trivsel og tilknytning til Arktis. Et aktivt kultur- og fritidsliv er en forudsætning for det gode liv i Arktis.

Rigsombudsmanden på Færøerne

I en erklæring fra de nordiske kulturministre fra november 2021 henvises der til, at kunst og kultur er grundlaget for bæredygtig udvikling og et vigtigt led i arbejdet med at fremme internationalt miljø- og klimasamarbejde. UNESCO fremhæver også kultur som grundlaget for bæredygtig samfundsudvikling.

Lagtinget besluttede i maj 2023, at UNESCO-konventionen af 20. oktober 2005 om beskyttelse og fremme af kulturel mangfoldighed skal træde i kraft på Færøerne.

Den kulturpolitiske målsætning om at beskytte og fremme kulturel mangfoldighed har stor betydning for de leve- og arbejdsvilkår, som udøvende kunstnere, skuespillere og ansatte i kulturinstitutionerne og organisationerne har.

Tilslutningen til UNESCO-konventionen fra 2005 er desuden en forudsætning for medlemskab af EU's kulturstøtteprogram Creative Europe 2021-2027, der yder støtte til kunstneriske og kulturelle projekter samt initiativer inden for kreative erhverv. Færøerne arbejder målrettet på at blive medlem af kulturstøtteprogrammet.

Kultur og kunst har stor betydning i et velfungerende demokrati og stimulerer også samarbejdet på andre områder. Uddannelse og udvekslingsprogrammer på alle uddannelsesniveauer – fra folkeskoler til universiteter – er centrale i den forbindelse.

Når det gælder Arktis, er social bæredygtighed også et relevant tema. Faktum er, at følgerne af klimaforandringerne og de tiltag, der skal bremse klimaforandringer, kan have en social slagside. Det skal der tages højde for i fremtiden.